

Ideeën uit de stad, voor de toekomst van de stad

Hagenaren denken graag en constructief mee over Structuurvisie voor 2020

Het groen behouden, rustig groeien en meer kwaliteit realiseren

Ze zullen het niet snel zeggen, maar eigenlijk zijn de Hagenaren best trots op hun stad. Op het vele groen, op de duinen, de zee en op de internationale uitstraling. Tijdens de gespreksronde over de Structuurvisie voor 2020 bleken dat allemaal zaken die men kostbaar vindt.

Wethouder Marnix Norder vraagt trampassagiers naar hun mening over Den Haag in 2020, tijdens het Rondje Den Haag op 14 april 2005.

Opvallend waren de vele pleidooien voor kwaliteit. De Hagenaren hechten veel belang aan architectonische kwaliteit en waarderen het als oude gebouwen worden opgeknapt. Een grote doorn in het oog is de rommel op straat.

Op het wensenlijstje van de Hagenaren scoort de leefbaarheid

hoog. De deelnemers aan de verschillende gespreksronden vinden dat de stad meer mag bruisen, onder andere door een toename van het aantal evenementen. Ook de veiligheid vindt men belangrijk. Dat de stad gestaag verder groeit vinden de meeste mensen prima. En omdat Den Haag een beklemd

stad is, die zuinig is op het groen, ligt de optie van hoogbouw voor de hand. De meeste mensen konden zich daar goed in vinden. Een punt van discussie blijft de kust. Sommige mensen zouden daar graag meer woningen realiseren. Maar anderen waarschuwden voor het 'kannibaliseren' van de kust.

Boodschappenlijstje voor de wethouder

De grote betrokkenheid met de stad bleek uit de opkomst tijdens de zes stadsgesprekken. 'Het niveau van de discussies was hartstikke goed', concludeerde wethouder Marnix Norder van Ruimtelijke Ordening, die verantwoordelijk is voor de Structuurvisie 2020. 'Mensen hoefden de discussie-notitie over de Structuurvisie echt niet gelezen te hebben om goede ideeën over de stad te hebben. Men heeft een boodschappenlijst aan het college meegegeven en flink wat van die boodschappen zijn goed realiseerbaar. Ik heb een hele goede indruk gekregen van wat de mensen in de stad belangrijk vinden voor Den Haag.'

Input voor de Structuurvisie 2020

- Zes Stadsgesprekken, in verschillende buurten van Den Haag, met totaal tweehonderdveertig deelnemers. Bijna alle leden van het college zijn hierbij geweest;
- een Rondje Den Haag, waarbij wethouder Norder twee scholen en een buurthuis bezocht;
- twee profdebatten, met bestuurders uit de regio en het bedrijfsleven;
- een internetpeiling, waaraan ongeveer 250 mensen meededen;
- een chatsessie met wethouder Norder, waarin ruim dertig mensen zich mengden;
- vijfhonderd straatinterviews;
- een telefonische enquête onder drieduizend Hagenaars.

Via deze kanalen is input geleverd voor de Structuurvisie 2020, het lange-termijnplan van de gemeente Den Haag op het gebied van ruimtelijke ordening voor de komende vijftien jaar.

Veel van deze activiteiten zijn in de media verslagen, zoals het Rondje Den Haag en de chatsessie. In deze krant vindt u een verslag van alle gesprekken en de conclusies. Deze worden allemaal bekeken voor de uitwerking van de ontwerp-Structuurvisie, die nog voor de zomer wordt vastgesteld door het College van Burgemeester en Wethouder en in de zomer naar de gemeenteraad gaat. Uiteraard zullen niet alle ideeën en suggesties een plek krijgen in de Structuurvisie. Het college neemt daar uiteindelijk een besluit over. Voor al die mensen die op welke manier dan ook hebben meegepraat: dank voor uw inbreng. En nadenken over de toekomst van de stad houdt natuurlijk niet op. Als u nog graag iets kwijt wilt over uw Den Haag in 2020, mail dan naar structuurvisiedenhaag@dso.denhaag.nl.

Dienst Stedelijke Ontwikkeling,
Den Haag
www.denhaag.nl/structuurvisie

Rustig groeien

Niet iedereen wil snel groeien, maar een gestage groei ziet vrijwel iedereen zitten.

Over de groeiambities van Den Haag waren de meningen verdeeld, maar over het geheel genomen is er voldoende draagvlak voor een rustige groei tot zeker 500.000 inwoners. Sommige van de discussiegroepjes die tijdens de Stadsgesprekken werden gevormd, kwamen met veel grootsere plannen: 'We willen het niet te benauwd houden, lekker groeien tot 520.000 inwoners.' Andere groepen vonden het 'al druk genoeg', en zeiden dat Den Haag vooral 'een prettige woonstad moet blijven'. De voorzet vanuit de gemeente was om te groeien naar 515.000 inwoners. Dat aantal is belangrijk om de voorzieningen in de stad betaalbaar te houden.

Tijdens de profdebatten was het hoogleraar Luuk Boelens die zijn twijfels had bij de groeiambitie.

In steden als Barcelona en Antwerpen, vertelde hij, was het bewonersaantal gedaald terwijl de economie ondertussen groeide. 'Ik zou de nadruk graag zien verschuiven van kwantiteit naar kwaliteit.' Ook Anne de Baat van de gemeente Rijswijk had zijn twijfels. Hij snapte het financiële argument wel maar vond dat de beeldvorming te veel is gericht op de stad, in plaats van op de regio.

De reacties op de stelling over groei liet een enigszins gemengd beeld zien: als de stad niet groeit zakt ze weg en zitten de beste winkels en voorzieningen in 2020 elders. Daar was iets meer dan de helft het mee eens. Commentaar van een respondent: de stad kan ook aantrekkelijk blijven door een bepaald imago te creëren.

Stadsgesprek 1 (Haagse Hogeschool, 11 april 2005):

'Den Haag moet uitgaan van het multiculturele karakter'

Tijdens het eerste Stadsgesprek kwam de multiculturele samenleving het meest ter sprake. En opvallend genoeg nooit als probleem, eerder als iets waar Den Haag trots op moet zijn.

De eerste avond van zes was al meteen druk bezocht. Zo'n 65 Hagenaren uit verschillende geledingen van de bevolking grepen de kans aan om hun mening te geven. Niet alleen wethouder Norder van Ruimtelijke Ontwikkeling was aanwezig, ook zijn collega Klijnsma van Welzijn. Het eerste rondje was bedoeld om met de anderen aan tafel kennis te maken en ging over de vraag wat absoluut in de stad moet blijven of wat moet verdwijnen. Verschillende mensen vonden dat Den Haag een multiculturele stad is en dat de

gemeente alles moet doen om dat zo te houden. Dat betekent: bij de bouw van nieuwe voorzieningen rekening houden met de culturele achtergrond van de verschillende bevolkingsgroepen. Niet alleen voor gebedshuizen zorgen, maar ook een andere programmering van de theaters realiseren, culturele feesten mogelijk maken en markten. En de stad moet bruisender. 'Een paar keer per jaar is het hartstikke leuk in het centrum', zei iemand, 'maar verder kom ik er alleen om naar de V&D te gaan.' Anderen vonden dat de gemeente

Hoogbouw tussen het groen

Hoogbouw is voor de meeste Hagenaren een acceptabele optie. Er moeten nou eenmaal meer woningen komen en dat mag niet ten koste gaan van het groen in de stad.

Het groene karakter gaat de mensen zeer aan het hart. Dat bleek onder andere tijdens de Stadsgesprekken. Bij verscheidene inventariserende rondjes, over de vraag wat Den Haag moet behouden, eindigde het groen op nummer één. Maar ook de resultaten van de telefonische enquête waren eenduidig: 53 procent noemde spontaan het groen, de parken, de duinen en het strand.

Iemand die zichzelf een groot natuurliefhebber noemde, gaf aan graag in het centrum te willen wonen als de nieuwe woontorens

maar hoog genoeg zijn. 'Dan kan ik vanuit mijn woning al het groen zien liggen.' Een andere spreker vatte het als volgt samen: 'Wanneer we als wisselgeld voor meer woningen in het centrum een goede openbare ruimte terugkrijgen, dan is meer bebouwing voor ons geen probleem.' Hoogbouw is eigenlijk de enige optie, concludeerden enkele sprekers tijdens het laatste Stadsgesprek. Dat wil overigens niet zeggen dat iedereen enthousiast is over hoogbouw. De stelling dat de hoogbouw die de afgelopen jaren is neergezet een prachtig voorbeeld is voor de

toekomst, kreeg twijfelachtige reacties: ongeveer de helft was het daar niet mee eens. En ook de commentaren waren niet altijd mals. 'Lelijke gebouwen.' 'Wel nodig voor uitstraling maar is niet mooi, het verpest een oude stad als Den Haag.' Ook bleken nogal wat mensen de hoop te koesteren dat de omliggende gemeenten meer bewoners kunnen huisvesten. De stelling 'we kunnen beter huizen en kantoren bouwen in de regio dan in de stad zelf, daar is meer ruimte' kreeg tijdens de straat enquêtes steun van 62 procent.

Vervolg Stadsgesprek 1

meer buitenlandse bedrijven moet aantrekken, om investeringen in de stad te bevorderen, of dat er meer opvang voor zwerfjongeren moet komen.

'Dat kennis maken met elkaar, dat moeten we behouden', zei een van de deelnemers. 'Dat komt bij mij in het gebouw niet meer voor.'

Druk genoeg

De avond draaide onder andere om de 'Centrumzone': het centrum van de stad en het gebied eromheen. De centrumzone is een van de zes 'kanskaarten', gebieden in de stad waar-

mee de gemeente grootse plannen heeft. Voor bedrijven die veel ruimte vragen en maar weinig mensen aan het werk helpen, is er geen plaats

De zes kanskaarten die de gemeente heeft benoemd. Horizontaal: de kust- en internationale zone, de centrumzone en de A4-zone. Verticaal van links naar rechts: schakelzone Lozerlaan, de lijn 11-zone en de strandexpress.

Wethouder Jetta Klijnsma in gesprek met de deelnemers.

meer, vindt wethouder Norder. Maar voor wie is er wel ruimte? Nu telt Den Haag zo'n 469.000 inwoners. Hoeveel mensen – en dus woningen – moeten erbij? De meeste deelnemers vonden dat de stad niet verder moet groeien dan 500.000 inwoners, terwijl de gemeente uitgaat van 515.000. 'Het is al druk genoeg', vonden veel mensen.

Dorp aan zee

Scheveningen is zeer geliefd. Velen willen er wonen, maar de animo om er te bouwen is gering.

Het grootste punt van discussie bleef wat er met Scheveningen moet gebeuren. 'Het is toch vreemd dat er met zo veel kust zo weinig woningen aan zee zijn', vond 'inez' tijdens de chat met wethouder Norder. En ook tijdens het vijfde Stadsgesprek leek er even een meerderheid te zijn voor bouwen aan zee, al is het maar om zoveel mogelijk inwoners van de zee te laten genieten. 'Aan zee hoog bouwen dus', zei een van de sprekers.

Maar dat was anderen tegen het zere been. Zeker in de duinen mag er helemaal niets gebeuren: 'Pas op voor het kannibaliseren van de kust', riep iemand. Opknappen van Scheveningen-Bad is natuurlijk prima. De huidige 'patatcultuur' is velen een doorn in het oog. Met name het gebied rond het Kuhrhaus zou veel meer kwaliteit moeten hebben en de verbinding met de stad laat te wensen over. Plannen om Scheveningen op te

knappen behelsden onder andere een groot theater, onder het motto 'Hamlet aan Zee', een operahuis en een vrijheidsbeeld.

Kijkduin moet vooral een familiebadplaats blijven, anders dan Scheveningen. Maar er mag wel wat gebeuren, want de huidige situatie is niet ideaal. Een beetje

verrommeld. 'Maak van Kijkduin alsjeblieft geen tweede Scheveningen met al die flats en casino's en bioscopen', viel te beluisteren tijdens de derde avond. Daar was iedereen het mee eens: aan de kust moet kleinschaliger worden gebouwd.

Zicht op Scheveningen-Bad vanaf het Zwarte Pad.

Stadsgesprek 2 (François Vatelsschool, 12 april 2005):

Groene karakter is essentieel voor Den Haag

Wat Den Haag ook doet in de toekomst, het moet vooral een groene stad blijven. De deelnemers aan het tweede Stadsgesprek, in Mariahoeve, kozen voor het leefbare karakter.

Tijdens het tweede Stadsgesprek hadden de Hagenaren een publiek van drie bestuurders: burgemeester Deetman, wethouder Smits en wethouder Norder.

Al snel bleek hoezeer het groene karakter de mensen in Mariahoeve aan het hart gaat. Bij een eerste inventarisatieronde kon iedereen vertellen wat behouden moet blijven in 2020. Naast het vele groen, dat het vaakst werd genoemd, kwa-

men ook de monumenten aan bod. En dan het liefst bewoonbaar gemaakt.

Wat weg kan, dat is de rotzooi op straat en de vele opgebroken wegen. 'Het onderhoud van de openbare ruimte, daar blijft het aan schorten', vond iemand. Veel mensen hielden een pleidooi voor betaalbare woningen, met name voor gezinnen.

Om de discussie te richten gingen

de Hagenaren in groepjes aan de slag. Iedere tafel moest met een visie komen op de thema's bouwen, mobiliteit, inwoners, imago en recreatie. Dat leidde tot verschillende scenario's, van flink door-groeien tot liever een prettige woonstad blijven. Burgemeester Deetman legde uit hoe belangrijk groei van de stad is voor het voorzieningsniveau. 'Een daling van het aantal inwoners betekent armoede voor de stad.'

Volwassen stad

Stedenbouwkundige Karen van Vliet gaf een toelichting op de zes 'kanskaarten' die Den Haag heeft gedefinieerd: gebieden waar de gemeente de komende jaren veel

Mobiliteit kan beter

De fiets en het openbaar vervoer zijn favoriet voor 2020. En vooral op het gebied van autoverkeer valt er het nodige te verbeteren.

Veel steun was er voor de stelling dat de Haagse ring moet worden afgemaakt en dat er meer tunnels in de stad moeten komen. Ook tijdens de Stadsgesprekken bleek het punt van mobiliteit veel mensen te raken. 'Ik voel mij als fietser vogelvrij', zei een van de deelnemers. Niet alleen het langzame verkeer verdiende meer aandacht, ook het openbaar vervoer was op verscheidene punten te verbeteren. Enthousiast geworden door de tramtunnel pleitten verscheidene mensen voor een metro of meer tramtunnels. 'Dat moeten we nu doen, anders hebben we straks spijt.'

Maar de meeste verbeterpunten lagen volgens Hagenaren op het gebied van autoverkeer. De stad is voor auto's slecht toegankelijk. En als je eenmaal met de auto in de stad bent, raak je verstrikt in een wirwar van kleine wegen en onoverzichtelijke kruispunten. In veel gesprekken kwam de

gedachte naar voren het verkeer ondergronds te laten lopen: autowegen, maar ook bijvoorbeeld treinsporen. De ruimte boven de grond blijft zo vrij voor voorzieningen. Dat vertoonde overeenkomsten met het idee van wethouder Norder, die graag ongelijkvloerse kruisingen wil gebruiken bij het sluiten van de ring. De lokale infrastructuur in Scheveningen, met name die naar zee, blijft zo intact. Een andere veel gehoorde suggestie was die van transferia. 'Waarom bouwen we geen terminal aan de rand van de stad?', was de suggestie tijdens het Stadsgesprek in 't Goude Hooft. In het Museon sprak iemand van het model-Hasselt, naar de Belgische stad waar je aan de rand parkeert en vervolgens met gratis openbaar vervoer naar de stad reist. Tijdens een van de profdebatten stelde Roel Roel van de Adviescommissie Duurzaamheid & Milieu dat de gemeente geen echte keuzes had gemaakt. 'Heb het lef om het

verkeer uit de stad te houden, zoals Leiden dat heeft geprobeerd.' Hij vond Hans Schröder van projectontwikkelaar Provast tegenover zich, die stelde dat er zonder auto niets valt te ontwikkelen. Ninette Groenhof van de HTM dacht dat een transferium nooit zou werken. 'Zolang ze met de auto kunnen, stappen mensen niet over.'

Fietsers moeten vrij baan krijgen in Den Haag.

Vervolg Stadsgesprek 2

van plan is. Met name 'de A4-zone' stond centraal tijdens het tweede Stadsgesprek. Volgens Van Vliet is dat nu een rommelig gebied, waar nog veel ruimte is voor groene recreatie, woningen en werkgelegenheid. Daarnaast leek deze zone haar geschikt voor regionale voorzieningen, vanwege de goede bereikbaarheid.

Haar kritiek, dat de snelweg niet zo'n fraaie entree vormt van de stad, werd niet door iedereen gedeeld. 'Als ik vanaf de A12 de stad inrijd, en ik zie al die mooie gebouwen over de weg', vertelde iemand, 'dan denk ik: nou, het is toch nog een volwassen stad

geworden.' Een ander suggereerde om meer boven doorgaande wegen

te bouwen. 'Maak er vooral een competitie voor architecten van.'

Burgemeester Deetman in gesprek met bewoners van Mariahoeve. Links wethouder Norder.

Voorzieningen spreiden

Een stad als Den Haag moet alle voorzieningen hebben – binnen de stadsgrenzen en ook nog eens evenwichtig gespreid over de verschillende wijken.

Als het ging om recreatie en andere voorzieningen, konden de Hagenaren niet kiezen. Natuurlijk is sport belangrijk, theater, film en uitgaan ook, en natuurlijk ook strand, park en water. Een stad als Den Haag moet dat allemaal hebben. Het wensenlijstje omvatte een openluchtzwembad, een 50-meterbad, een indoorsporthal en met name meer voorzieningen voor jongeren. Belangrijk is dat de voorzieningen

beter zijn gespreid dan nu. Dat geluid klonk bijvoorbeeld duidelijk in Zcala, het voormalige Volksbuurtmuseum, in de Schilderswijk. ‘Alles wat ik nodig heb, vind ik in een straal van vijfhonderd meter rond de Hofvijver’, zei een van de deelnemers. ‘Dat is niet goed voor een stad. Sportvoorzieningen moeten in elke wijk aanwezig zijn.’ Een ander aandachtspunt was: voorzieningen voor de multiculturele

bevolking van Den Haag. Een lid van moskeeorganisatie Ahi Evran zei bijvoorbeeld al vijf jaar te knokken voor een moskee in Ypenburg. Daarnaast moest er meer aandacht komen voor de behoeften van oudere allochtonen, voor verschillende culturele feesten, markten en zorginstellingen. Een deelnemer vroeg zich af hoe de theaters uiteindelijk eens meer allochtonen gingen binnenhalen.

Stadsgesprek 3 (Stadsherberg 't Goude Hooft, 19 april 2005):

‘Jong en oud bij elkaar, net als hier aan tafel’

Een terminal aan de rand van de stad en gratis openbaar vervoer naar Scheveningen, dat zou helpen de stad te ontlasten. En als Den Haag gaat bouwen, dan graag jong en oud door elkaar.

De Wapenzaal van 't Goude Hooft aan de Dagelijkse Groenmarkt barstte bijna uit zijn voegen, zowel door de grote opkomst als door het enthousiasme van de deelnemers. Elk voorstel over de toekomst van de stad ontlokte meerdere reacties aan het publiek. Het thema van de avond was mobiliteit en dan vooral mobiliteit in en naar het centrum en naar de kust. De zaal legde de nadruk op goed openbaar vervoer maar, zoals wethouder Bruins van Verkeer aangaf: nog steeds is het aandeel van openbaar vervoer minder dan tien procent. Men wil maar niet uit de auto. ‘Denk ook aan de inzet van moderne technologie om het verkeer terug te dringen’, merkte iemand op. ‘Veel mensen kunnen via internet gemakkelijk vanuit huis werken.’ Mobiliteit is ook een belangrijk onderwerp bij de ontwikkeling van de kust. ‘We zijn bijna de enige stad in Nederland aan zee’, zei wethouder Norder. ‘Maar wat doen we ermee en hoe komen we daar?’

‘Meer ruimte voor recreatie en gratis openbaar vervoer naar de kust’, was meteen te horen. ‘Waarom bouwt u geen terminal aan de rand van de stad voor alle mensen van buiten Den Haag?’

Gelach en protest

Om te laten zien hoe moeilijk het is om te kiezen, kreeg elke tafel een kaart van Den Haag en een doos met legoblokjes. ‘Gaaf u maar bouwen’, was de opdracht. Dat leverde flinke discussies op. En totaal ver-

schillende initiatieven. Waar de één een wooneiland voor yuppen in zee wilde – een idee dat veel gelach en protest opriep van de andere deelnemers – stelden anderen voor om op de plaats van de Amerikaanse ambassade en het ADO-stadion nieuwe woningen te bouwen. Veel deelnemers wilden vooral in de Binckhorst nieuwe en betaalbare woningen bouwen. Voor iedereen. ‘Jong en oud bij elkaar. Net als hier aan tafel, dat zou toch prachtig zijn.’

Een deelnemer wijst aan waar volgens haar kan worden gebouwd.

Gevarieerd bouwen

Variatie is het devies bij het bouwen van woningen: voor alle inkomens- en bevolkingsgroepen. En gebruik ook oude gebouwen.

Natuurlijk moet Den Haag ook duurdere appartementen bouwen, anders kan het nooit een internationale stad blijven. En natuurlijk zijn ook de middeninkomens belangrijk. Maar vergeet toch vooral de starters en de lagere inkomens niet. 'We worden een stad van de elite', vond een van de aanwezigen. 'Waar blijven de huizen voor jongeren en voor een- en tweepersoonshuishoudens? We staan zeven tot tien jaar op een wachtlijst.' Volgens wethouder Norder heeft betaalbare woonruimte inmiddels hoge prioriteit gekregen – meer

dan tien jaar geleden, toen vooral voor eengezinswoningen werd gekozen. Gevarieerd bouwen is ook van belang voor de multiculturele stad. 'De afgelopen tientallen jaren is de segregatie vergroot door de manier van bouwen', zei een deelnemer aan het vierde Stadsgesprek. 'We moeten zorgen dat de verschillende bevolkingsgroepen niet uit elkaar groeien.' Een scholier van het Hofstadcollege met een Turkse vader vertelde de wethouder dat veel mensen van allochtone afkomst zich hier wel thuis voelen,

maar ze hopen over vijftien jaar meer door de stad verspreid te zitten. 'Daarvoor moet je duur en goedkoop door elkaar bouwen', vond hij. Een ander punt van variatie betrof de combinatie van oud en nieuw. 'Ik hoor alleen over nieuwbouw', zei iemand op de derde avond. 'Maar hoe zit het met de oude gebouwen?' 'We hebben hier sinds kort een rondvaartboot', zei iemand anders. 'Maar waar moeten die mensen naar kijken?' 'We moeten de oude gevels in de binnenstad renoveren.'

Stadsgesprek 4 (Zcala, 20 april 2005):

Ruimte voor een bruisende stad

In het vierde Stadsgesprek kwamen veel suggesties op tafel. De bouw van nieuwe en vooral betaalbare woningen bleek heel belangrijk. Daarnaast wezen deelnemers op het belang van schoonheid.

Iedere locatie heeft invloed op de onderwerpen die ter tafel komen. Het vierde gesprek vond plaats in cultuurcentrum Zcala in de Schilderswijk, een dichtbebouwde wijk. Dat maakte dat meerdere sprekers vroegen om bij nieuwbouwplannen rekening te houden met de spreiding van voorzieningen over de stad.

De deelnemers vonden ook dat de stad meer moet bruisen. 'Breng bijvoorbeeld het jaarlijkse brandweerfeest in het Zuiderpark terug', zei een van de aanwezigen. De sfeer op straat heeft ook veel te maken met de schoonheid van de stad, vonden de deelnemers. 'Bouw mooie dingen, want dat geeft vreugde en rust aan de mensen.' 'Waar moeten we dan bouwen?', vroeg de wethouder. 'We zijn een ingeklemde stad.' Het groen moet

in ieder geval behouden blijven, vond de zaal. En: 'Er moeten meer betaalbare woningen komen.' 'Zorg dat de verschillende bevolkingsgroepen niet uit elkaar groeien. Daar kun je met woningbouw en infrastructuur gedeeltelijk voor zorgen, door gespreid te bouwen.'

Bouwen onder de grond

Om de dilemma's van het stadsbestuur duidelijk te maken, kregen de deelnemers een kaart van de stad en een hoeveelheid legoblokken. Keuzes maken met acht mensen tegelijk leverde opnieuw veel discussie op. Maar uiteindelijk lag er een aantal heel concrete ideeën op tafel. Twee van de drie tafels kwamen tot de conclusie dat het Centraal Station een grote sta-inde-weg is. Een ander idee was om

meer onder de grond te bouwen. 'We denken vooral plat, hier in Nederland', zei een van de bedenkers. 'Elk winkelcentrum kan bijvoorbeeld gedeeltelijk onder de grond worden gebouwd. Dan kunnen we de ruimte daarboven als park gebruiken.'

[Discussie over het karakter van de stad in Zcala.](#)

Een internationale stad

Den Haag is aantrekkelijk dankzij de internationale uitstraling. En daar profiteren alle inwoners van.

Uit het keuzespel dat tijdens de Stadsgesprekken werd gespeeld, bleek overduidelijk dat Den Haag vooral een internationale stad moet zijn. Er waren zelfs mensen die pleitten voor een Barcelona aan de Noordzee. En tijdens het eerste Stadsgesprek opperde iemand dat de stad zich kandidaat moet stellen voor de Olympische Spelen in 2028. Het woord 'regeringsstad' viel slechts af en toe. Blijkbaar is Den Haag dat al voldoende. Niet iedereen vond de uitstraling overigens even belangrijk. Den Haag moet vooral een prettige woonstad zijn, vonden veel mensen. Maar een ander redeneerde: 'Rotterdam heeft een haven, wij hebben alleen ambtenaren. We moeten zorgen dat we een aantrekkelijke stad zijn.' Burgemeester Deetman vertelde tijdens het tweede

Stadsgesprek hoeveel profijt de stad heeft van het internationale imago. 'Amsterdam en Rotterdam hebben problemen door de economische teruggang, wij veel minder. Dat komt ondermeer doordat veel internationale instellingen hier gevestigd zijn en een groot bedrijf als Shell. Dat soort organisaties draaien altijd gewoon door.' Bij een stad met internationale uitstraling hoort ook een icoon, een aansprekend symbool. De meest genoemde suggestie was een operahuis, en dan liefst vergelijkbaar met dat van Sydney. Of anders een vrijheidsbeeld. Den Haag is immers de stad van recht en vrede. Dat een internationale stad niet perse een stad met dure woningen hoeft te worden, bewezen de resultaten van een van de stellingen waar mensen onder andere via de website op

konden reageren: 'De komende jaren moeten we vooral investeren in duurdere woningen en mooie kantoren. Dan word je echt een internationale stad.' Bij de internetpeiling was nog niet de helft het daarmee eens, bij de straatinterviews slechts 37%. Commentaar van een respondent: 'Door het duurder maken wordt de samenleving een rommeltje.' Ook is een internationale stad niet hetzelfde als een wereldstad. Enkele kritische opmerkingen uit de internetpeiling waren: 'Een wereldstad moet meer inwoners hebben, allure en een vliegveld.' En: 'Het is een werkstad.' Tijdens het Rondje Den Haag zei een van de jongeren: 'Het is jammer dat North Sea Jazz weg is. Als Den Haag een wereldstad wil zijn, dan moet het grote evenementen hebben.'

Stadsgesprek 5 (Stadhuis, 25 april 2005):

Voorzieningen spreiden over de stad

Den Haag is een eigenwijze stad, die veel te bieden heeft. Maar de voorzieningen mogen wel iets beter over de stad gespreid.

'Ik woon op vijf minuten van het Centraal Station maar mijn kind kan gewoon buiten spelen', zei een van de aanwezigen. 'Dat moeten we gebruiken om Den Haag te promoten. Daar kun je mensen mee naar de stad halen.'

Den Haag heeft veel te bieden, vonden anderen ook – 'we zijn een eigenwijze stad' – maar dan moeten er wel een paar dingen veranderen. Het belangrijkste punt betrof de beperkte beschikbaarheid van voorzieningen. Bijna alle sport-, recreatie- en uitgaansvoorzieningen zijn op een paar plekken geconcentreerd. Dat moet anders. De gemeente zou in de Structuur-

visie voorzieningen meer moeten spreiden over de verschillende wijken – Moerwijk, Bezuidenhout, Loosduinen en Den Haag-zuidwest.

En daarbij moeten vooral de jongeren niet worden vergeten. Maar ook de wijze waarop nieuwe woningen en voorzieningen tot

Wethouder Wilbert Stolte beantwoordt een vraag uit de zaal.

Veel suggesties voor nieuwbouwlocaties

Er zijn allerlei plekken waar nog nieuwbouw mogelijk is: van de Binckhorst tot het Norfolkterrein.

De deelnemers aan de Stadsgesprekken konden goed aangeven waar wat hen betreft nieuwbouw mag verschijnen: de Binckhorst werd vaak genoemd, Den Haag-zuidwest (met name de Lozerlaan, de Erasmusweg en op de plek van het vrijkomende ADO-terrein), rond het Centraal Station en op het Norfolkterrein. De meeste ideeën hadden de deelnemers over de Binckhorst. Daar moesten de bedrijven weg, zodat er veel hoge flats voor studenten konden verrijzen. Misschien een universiteit? Verscheidene deelnemers zagen een hele nieuwe wijk 'De Bink' ontstaan. Met veel gecombineerde functies: wonen, werken en recreatie. 'We moeten veel gebruik maken van het water daar', zei iemand anders. Ook over het Norfolkterrein werd druk gefilosofeerd: woningen, voorzieningen, een jachthaven, winkeltjes, een operahuis... Over bouwen in het centrum was men voorzichtiger. Veel mensen wilden het centrum ontzien, vanwege de historische gebouwen. Maar het centrum mocht wel wat

levendiger, met meer evenementen, bankjes en markten. 'HaagseHarrie' stelde tijdens de internet-chat met wethouder

Norder voor om boven de Utrechtse Baan te bouwen en boven het spoor.

Het Norfolkterrein kan vanaf 2007 een nieuwe bestemming krijgen.

Vervolg Stadsgesprek 5

stand komen, mocht meer aandacht krijgen. 'Sloop alsjeblieft de oude architectuur niet te snel maar probeer nieuwe bestemmingen te vinden', zei een van de sprekers. Een aantal mensen kwam met een ander, praktisch advies voor het realiseren van meer woningen: bouw een extra laag op de bestaande huizen. Iemand stelde zelfs meerdere lagen voor: 'Zes, acht of tien verdiepingen, zodat het niet allemaal even hoog is.' En wat er ook gebeurt, houd rekening met lagere en midden-

Uitleg over het keuzespel.

inkomens, spoorde het publiek wethouder Norder aan. Daar is aan gedacht, zei Norder. 'Alle gemeenten in Haaglanden bestemmen

dertig procent van de nieuwe woningen voor sociale woningbouw.'

Chatsessie met wethouder Norder (18 april 2005):

Niet de zoveelste patatstad

Verscheidene chatters wilden rigoureuus ingrijpen in de stad: grote transferia en een echte randweg. Anderen hadden genoeg van de werkzaamheden.

De eerste vraag die wethouder Norder kreeg voorgelegd tijdens de chatsessie lag voor de hand: 'Bent u het echt of is het een stand-in?', vroeg George. Maar ondertussen was Norder al in gesprek met HaagseHarrie, die vertelde dat er wat hem betreft kansen zijn voor Den Haag. 'Harrie, goed om te horen. Maar wat voor kansen?' Het was ongetwijfeld het meest tumultueuze gesprek van alle Stadsgesprekken. Er was geen gespreksleider die vooraf een intro-

ductie gaf, en bij een chat lopen er al snel verschillende gesprekslijnen door elkaar heen. Het duurde dan ook even voor de rollen duidelijk waren verdeeld. Aanvankelijk ging iedereen wethouder Norder vragen stellen. Maar al snel wist Norder het gesprek om te buigen: 'Zullen we het nu even hebben over mobiliteit? Anders loopt alles door elkaar. Wat moet er volgens jullie gebeuren?' Jaap Jan kwam als eerste met een suggestie: 'Mobiliteit moet je aanpakken door rigoureuus in te

grijpen: ontsluiting van de binnenstad, de snelwegen die als een octopus de stad inlopen naar grote transferia.' Karel stelde een randweg voor, 'een echte, zoals in Rotterdam'. Norder gooide een balletje op over tunnels, maar kreeg tegenspraak van monique en mevrouwB: 'Dat betekent dan weer werkzaamheden en afsluitingen tot tweeduizendtig!' Ook geschikte woonlocaties passeerden de revue, bouwen langs het strand, gezond bouwen, voorbeelden uit Brussel, Londen en Stockholm. Neo Talpa suggereerde Den Haag uniek te laten zijn 'in plaats van de zoveelste patatstad'. En Wim Kok wilde wel weer eens goed kunnen stappen in Den Haag.

Stadsgesprek 6 (Museon, 26 april 2005):

'Pas op voor het kannibaliseren van de kust'

Terwijl de andere helft van Nederland naar voetbal keek, werd in het Museon de finale gespeeld van de serie stadsgesprekken. In de Binckhorst moet worden gebouwd, er moet meer aandacht zijn voor voetgangers en fietsers en er móet iets met de haven gebeuren.

'De mens moet centraal staan in Den Haag', vond een van de deelnemers. 'Dat mis ik in deze Structuurvisie. Veel groepen in de stad verkeeren in een achterstandssituatie en het is onze plicht hen mee op sleeptouw te nemen.' De aanwezige wethouders Marnix Norder en Else van Dijk-Staats (Financiën en Cultuur) vonden dat de Structuurvisie juist wel rekening houdt met mensen. 'Als je praat over waar en hoe je gaat bouwen, dan

kom je uiteindelijk tot een ruimtelijk plan. Maar dat plan gaat niet alleen over beton en steen. Het is niet voor niets dat we meteen ook een sociale structuurvisie opstellen.' Dat er iets met de Scheveningse haven moet gebeuren, was volgens veel aanwezigen een gegeven. Maar over de bestemming bestonden verschillende ideeën. 'Er moet een operahuis komen', vond een aantal mensen, een idee dat ook tijdens eerdere stadsgesprekken op tafel was

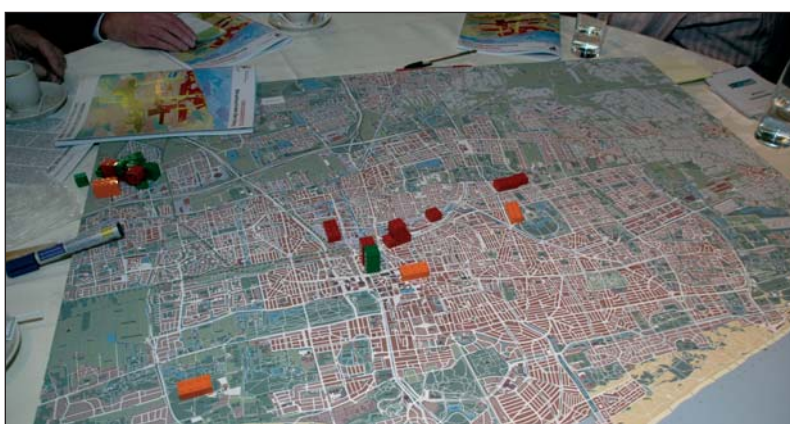
gekomen. 'We moeten daar een vrijheidsbeeld neerzetten', vond iemand anders, 'zodat men bij het horen van Den Haag meteen aan dat beeld denkt.'

Ook het idee om woningen te bouwen in de haven was voor sommigen een aantrekkelijke optie. Maar anderen waarschuwden voor bouwen in de duinen: 'Pas op voor het kannibaliseren van de kust.'

Groen blijven

Hoogbouw is eigenlijk de enige optie, vonden enkele sprekers. Want Den Haag kan nou eenmaal niet buiten de stadsgrenzen uitbreiden. Ook over het imago van de stad bestond overeenstemming. Den Haag is een regeringsstad en dat moet vooral zo blijven, vond het publiek. 'Laat het vooral een groene stad blijven', was het advies aan Norder. 'Geen probleem', volgens de wethouder, 'het college zal zich hardmaken voor het unieke groene karakter van de stad, gecombineerd met groei. Wij zullen geen groen opofferen, maar op zoek gaan naar creatieve oplossingen waarbij hoogbouw een rol speelt.'

Deelnemers richten het toekomstige Den Haag in.

Rondje Den Haag (14 april 2005):

Meer discotheken voor onder de achttien jaar

De uitgaansmogelijkheden in Den Haag kunnen beter, vooral voor jongeren onder de achttien. Verder heeft Den Haag grote evenementen nodig, meer dansscholen, gemengde wijken en een wolkenkrabber, aldus de jongeren.

Tijdens het Rondje Den Haag legde wethouder Norder contact met een belangrijke doelgroep van de Structuurvisie: jongeren. 'Over vijftien jaar zijn jullie allemaal tussen de dertig en veertig jaar', zei hij op het Segbroek College, om de 6-vwo'ers te prikkelen. 'Hoe wil je dan wonen en werken?'

Dat leverde een waaier aan reacties op. De een dacht tegen die tijd in Rotterdam te wonen, omdat hij daar zou gaan studeren. Een ander hoopte dat Den Haag niet net zo grootschalig zou worden als Rotterdam, 'met hoogbouw enzo'. 'Den Haag is niet al te rustig en niet al te druk', verwoordde iemand de charme van de stad. Dat moet zo blijven. En graag niet te veel nieuwbouw, 'daar heb ik het wel mee gehad'. 'Alle huizen in Ypenburg zijn zo lelijk.' Maar een ander vond dat nieuw ook mooi kon zijn.

'En stel dat je 37.000 woningen kwijt moet, waar zou je die zetten?', vroeg Norder. 'In het groen of kies je voor verdichting?' 'Een beetje van dit, een beetje van dat', vond iemand. 'In de hoogte, dan houd je meer ruimte over', zei een ander. 'En waar moet die hoogbouw komen?' Bij de Lozerlaan en in plaats van de Zwarte Madonna, vonden de meesten.

De scholieren hadden ook een Lagerhuisdebat georganiseerd voor Norder, die op zijn tocht vergezeld ging van een aantal (beleids)ambtenaren. De stelling was: Den Haag is een bruisende stad voor jongeren. Dat kon niet iedereen beamen. 'Den Haag is wel gezellig maar niet bruisend', was een kritisch geluid. En: er is voor jongeren onder de achttien weinig te doen. 'Dus gaan we naar Naaldwijk.' Verder waren er te

weinig dansscholen en grote zwembaden. 'Het is hier erg eenzijdig als je niets met voetbal hebt.'

Grote evenementen

Onderweg, in lijn 1, had Norder al met tal van Hagenaren gesproken. En dat deed hij ook weer tijdens de andere tramritten. Zo kwam hij te weten dat niet iedereen even gecharmeerd is van hoogbouw – 'graag buiten de stad bouwen' – en dat anderen zich vooral zorgen maken over de Schilderswijk. Op het tweede adres tijdens zijn rondrit, het Hofstad College, kreeg Norder een schoolkrant overhandigd. Leerlingen hadden een speciale editie gemaakt van de Kakelkrant, gewijd aan de toekomst van Den Haag, met veel interviews. Daarin vertelde de conciërge, mevrouw Schaap, dat er wat haar betreft niet veel hoeft te veranderen in Den Haag. 'Ik heb niet het gevoel dat we iets missen.' Op de nominatie om te slopen staan, volgens de leerlingen: de Tweede Kamer, 'dat gebouw met groene kap naast de tieten van Den Haag' en het Zuiderpark.

Bejaardentehuizen spreiden

Tot slot reisde het gezelschap naar Wijk- en Dienstencentrum Mariahoeve, waar een groep voormalige probleemjongeren een paar keer per week kookt voor ouderen. Op het menu vandaag: kip in masalasaus met groenten en biryani-rijst. Dankzij een goede voorbereiding, onder leiding van chef-kok Saeed Chaudry, hadden de acht koks even tijd om met de wethouder te praten.

Wat vonden ze uniek aan Den Haag? Lastige vraag. 'Scheveningen misschien.' Moeten daar meer woningen komen? 'Nee, Scheveningen is te duur en te ver, en bovendien te koud in de winter.' Je kunt beter in het centrum bouwen, vonden ze. Maar: 'Er moet iets aan de steegjes gebeuren. Mensen durven er niet doorheen te lopen.' Belangrijke suggesties: meer discotheken, vooral ook voor minderjarigen. En de bejaardentehuizen moeten beter over de stad verspreid. 'Er zijn er nu wel erg veel in Mariahoeve.'

Filosoferen over de toekomst op het Hofstad College.

Profdebat 1 (Stadhuis, 15 april 2005):

Het oude ingekaderd in het nieuwe

Om alle voorzieningen betaalbaar te houden wil Den Haag groeien. Maar hoe combineer je dat met het behouden van bestaande kwaliteiten? Zo'n twintig deskundigen bogen zich over deze vraag tijdens het eerste van twee 'profdebatten'.

Gert van der Hooning van Rabo Vastgoed vond de discussienotitie over de Structuurvisie een goed stuk. 'Zoiets komen we niet vaak tegen.' Maar hij miste een essentieel onderdeel, en dat is trots. 'Trots moet je mobiliseren, anders is Den Haag in 2020 geen wereldstad aan zee.' Voor trots heb je topvoorzieningen nodig, vond hij, iconen.

Ook architect Thijs Asselbergs, in het verleden voorzitter van de Haagse welstandcommissie, was gevraagd een kritische reactie te geven op de discussienotitie. Hij had zijn twijfels bij een Hollandse stad aan zee, daarvoor liggen de identiteiten van Scheveningen en Den Haag te ver uiteen. Van bouwen in de hoogte was hij een voorstander, maar enigszins cynisch wenste hij de gemeente succes bij

het realiseren van 37 duizend nieuwe woningen. Een hele opgave, omdat iedereen trots is op zijn buurt zoals die nu is. Het belangrijkste pleidooi van Asselbergs was: 'Ga niet friemelen, met her en der kleine dingetjes. U zult hoe dan ook keuzes moeten maken om ruimte te vinden. Daarbij zult u zelfs monumenten ter discussie moeten stellen.'

Last van monumenten

Daarbij raakte Asselbergs aan de kernvraag van dit eerste profdebat: hoe kan de stad groeien met behoud van bestaande kwaliteiten? Henk Ambachtsheer, van de afdeling Monumentenzorg van de gemeente, reageerde meteen. 'Het lijkt soms wel of we last hebben van monumenten. Ik mis de waardering ervoor.'

Wethouder Marnix Norder probeerde de vraag breder te trekken. 'Als Den Haag wil groeien, en dat is nodig, hoe verhoudt dat zich tot te veel vasthouden aan beschermd stadsgezicht?' Volgens Ambachtsheer zat het 'm in dat 'te veel'. 'Shell in het Benoordenhout laat zien dat er prima combinaties mogelijk zijn.' Maar de 'bandbreedte' van de monumentenstatus is beperkt, waarschuwde hij. 'Er kan best het een en ander met een beschermd stadsgezicht, er is een marge. Maar vind je die niet genoeg, dan moet je van het predikaat af. Er valt niet mee te morrelen.'

Jaco Meuwissen van ING Real Estate bracht in herinnering dat de omgeving van het Binnenhof twintig jaar geleden niet mocht worden aangetast door nieuwbouw. 'Nu staat er hoogbouw op de achter-

grond. Het historische is ingekaderd door het nieuwe, zonder dat het historische daaronder lijdt.' Een kwestie van voortschrijdend inzicht, vond hij.

De grachten terug

Fred Nederpel van Hoogheemraadschap van Delfland had heel andere zorgen. Kustverzwaring bijvoorbeeld, en de opslag van water binnen de stadsgrenzen. 'We hebben een forse opgave wat betreft de bergingscapaciteit', beaamde wethouder Smits. 'Dat legt een claim op de ruimte die je kunt invullen, tenzij de regio extra ruimte biedt.' Daarbij dacht hij bijvoorbeeld aan drijvende kassen in het Westland. Ook de optie van de grachten terug in Den Haag kwam ter sprake.

De wateropgave maakt ook de kwestie-Schevingen complex: kustverzwaring, betere aansluiting bij Den Haag, sluiten van de rondweg, verschillende identiteiten. Bruno Tideman vond dat de zee best meer aanwezig kon zijn in het statige Den Haag. 'Er is nota bene een Zeestraat in het centrum. Dus historisch gezien is de relatie er.' Wethouder Norder toonde zich een voorstander van ongelijkvloerse kruisingen bij het sluiten van de ring. 'Dan blijft de lokale infrastructuur in tact en kan de Hagenaar via zijn eigen sluiproutes naar zee.' De ongelijkvloerse kruisingen, de (ondergrondse) opslag van water en de hoogbouwplannen brachten Asselbergs op het idee van een driedimensionale structuurvisie. 'Je kunt dat niet allemaal op platte kaarten laten zien.' Dan moet je ook de totale ambitie driedimensionaal maken, vond Aat Maaswinkel van Vestia, verwijzend naar de 37 duizend nieuwe woningen. Schröder: 'Ik heb er nu geen gevoel bij of dat realistisch is. Het is een politiek getal.'

Gemengd stadsbeeld bij de Hofvijver.

Profdebat 2 (Stadhuis, 18 april 2005):

Regionalisering vereist bestuurlijke daadkracht

Voor een regionale aanpak bij het uitwerken van de Structuurvisie bleek volop steun tijdens het tweede profdebat. Sterker nog, Den Haag mocht wel wat meer moeite doen om zich aantrekkelijk te presenteren aan de buurgemeenten.

Erik Staal is ervaringsdeskundige als het gaat om regionalisering. Woningcorporatie Vestia, waar hij directeur is, is sinds 1999 bezig met 'een sprong naar de regio'. Die heeft volgens hem veel voordelen. Niet alleen is de (markt)positie van Vestia steviger geworden, wat ten goede komt aan het kwaliteitsniveau, ook de spreiding van woningen is erdoor verbeterd. Daarnaast heeft Vestia meer greep gekregen op de leefbaarheid van de woonomgeving. Ook voor Den Haag is regionalisering een goede zaak, betoogde Staal. 'Het gaat er niet alleen om een wereldstad aan zee te worden, Den Haag is ook centrum van de regio.' Daarbij moet de stad zich goed afvragen wat het de regio te bieden heeft. Woningen, voorzieningen, werkgelegenheid bijvoorbeeld. Staal vond dat Den Haag te weinig moeite doet andere partijen te verleiden. 'De Hofstad moet leren de burens het hof te maken', was dan ook zijn stelling. Daarnaast brak hij een lans voor bestuurlijke daadkracht. Ook Riek Bakker van BVR, dat betrokken was bij het opstellen van de Structuurvisie, hamerde op de noodzaak van een 'drive'. 'De potentie is er', vond ze, 'maar er is een cultuuromslag nodig om Den Haag echt bruisend te maken. Als je in een netwerk wilt functioneren, moet je je als stad beraden op de vraag hoe je interessant kunt zijn.' Ze vatte de gewenste omslag samen als: van verzorgende naar uitdagerende en ondernemende stad.

Werelddorp aan zee

Als het aan de deelnemers lag, krijgt de regio meer aandacht. 'Pas als het vervoer beter wordt, krijg je echt een blik op het noorden, oos-

De visie op de regio in kaart gebracht.

ten en zuiden', vond Pieter Hordijk van RZG Zuidplas, die Den Haag nu meer een werelddorp aan zee vond. Volgens Boelens red je het niet met 'het volgende geografische niveau'. Hij pleitte voor een meer thematische aanpak in plaats van een organisatie per regio. 'Zit Philips straks nog hier in Nederland of in Londen? Het belang daarvan stijgt uit boven de regio. We moeten samenwerken met private partijen die internationaal opereren.' Ton Rijkerkerk van de Kamer van Koophandel haakte hierop aan. 'Waarom komt de Binckhorst niet van de grond? Omdat het om kleindenkende partijen gaat. We moeten aansturen vanaf een hoger niveau.'

Keuzes maken komt nog

Wethouder Norder wilde van de aanwezigen graag reactie op een aantal concrete voorstellen, zoals het idee om 'het hoefijzer' te slui-

ten (de ringweg af te maken) en het plan voor een regionale wegstructuur. Die moet het fijnmazige verkeer faciliteren terwijl de snelweg wordt ontzien. Stedenbouwkundige Frits Palmboom vond het idee goed, omdat het een versterking van de regio betekent. Maar hij was tegelijk sceptisch over de realisering. 'Ik heb de Structuurvisie gelezen als een intentiekaart, een stuk om over te praten. Bij de realisering komen allerlei ruimtelijke condities in beeld.' Als voorbeeld noemde hij de Vlietzone, die een groenverbinding moet worden, maar volgens een ander kaartje ook een onderdeel van het nieuwe secundaire wegennet. 'Al die ambities kunnen fysiek strijdig zijn. Dan komt het aan op keuzes maken.'

2020 in cijfers

Tien stellingen

Alle Hagenaars konden een reactie geven op tien stellingen over de toekomst van de stad. Via internet hadden tot eind april 244 mensen gereageerd. Daarnaast hebben nog eens vijfhonderd mensen tijdens straatinterviews hun mening gegeven. Bij elke stelling staan ook enkele spontane opmerkingen van respondenten vermeld.

1. Dankzij de jonge en multiculturele bevolking is Den Haag al een bruisende 'Wereldstad' aan Zee.

Straatinterviews: 51% eens
Internetpeiling: 26% eens

Een wereldstad heeft sowieso meer dan een miljoen inwoners.

Den Haag is niet bruisend in vergelijking met Amsterdam.

Multicultureel, altijd origineel.

2. Als de stad niet groeit zakt ze weg en zitten de beste winkels en voorzieningen in 2020 elders.

Straatinterviews: 61% eens
Internetpeiling: 54% eens

De stad zal toch wel mensen blijven trekken.

Het ligt meer aan de samenstelling dan aan de omvang van de bevolking.

3. We kunnen beter huizen en kantoren bouwen in de regio dan in de stad zelf. Daar is meer ruimte.

Straatinterviews: 62% eens
Internetpeiling: 25% eens

Werkgelegenheid is goed in de stad.

Kantoren zijn niet goed voor een bruisende stad.

4. De komende jaren moeten we vooral investeren in duurdere woningen en mooie kantoren. Dan word je echt een internationale stad.

Straatinterviews: 37% eens
Internetpeiling: 45% eens

Er zijn al genoeg voor de helft leegstaande kantoren.

Meer investeren in woningen voor iedereen. Je kunt beter investeren in het terugbrengen van de gevels van vroeger.

5. De middeninkomens moeten terug naar de stad. Zij vormen de ruggengraat van een gezonde stadseconomie.

Straatinterviews: 71% eens
Internetpeiling: 80% eens

Zij kopen tenminste. De balans moet terug, bepaalde wijken hebben te veel mensen met een laag inkomen.

Iedereen gelijk, houd het in evenwicht.

6. De stad is van oudsher bij uitstek de plek waar mensen hogeropkomen. Dat noemen we de sociale liftfunctie van de stad. De lift doet het alleen als we veel investeren in onderwijs, werkgelegenheid voor lager opgeleiden en de aanpak van sociale achterstand.

Straatinterviews: 91% eens
Internetpeiling: 81% eens

Onderwijs altijd belangrijk.

In de stad kun je hogeropkomen, op 't platteland niet.

7. Bedrijven die veel ruimte innemen verhuizen we naar de regio; op de vrijkomende plekken bouwen we woningen, winkels en vermaak.

Straatinterviews: 78% eens
Internetpeiling: 70% eens

De stad moet leuk blijven en niet zakelijk. Er kan nooit te veel vermaak zijn. Beter dan bedrijven.

8. De hoogbouw die de afgelopen jaren is neergezet is een prachtig voorbeeld voor de toekomst.

Straatinterviews: 46% eens
Internetpeiling: 52% eens

Zeker weten. Den Haag moet wel veranderen om groot te worden.

Niet kapot van, maar trekt wel aan. Zie je in Rotterdam ook.

9. De Haagse ring moet afgemaakt worden en er moeten veel meer tunnels in de stad komen.

Straatinterviews: 60% eens
Internetpeiling: 84% eens

Hierdoor zal het leven boven de grond gezonder en veiliger worden.

Nee, te veel gedoe.

10. In 2020 concurreert de Randstad als geheel met andere Europese regio's. We moeten ons nu al zien als onderdeel van dat grote geheel.

Straatinterviews: 68% eens
Internetpeiling: 72% eens

De hele Randstad moet belangrijk zijn, niet alleen Den Haag.

We moeten klein blijven, dat is leuker.

Wie de resultaten goed bekijkt, ziet dat er soms opvallende verschillen zijn tussen de straatinterviews en de internetpeiling. In principe zijn de straatinterviews meer representatief voor de Haagse bevolking, omdat de resultaten zijn 'herwogen'. Respondenten gaven namelijk ook enkele demografische gegevens op (zoals hun leeftijd), zodat onderzoeksbureau Steda de samenstelling van de steekproef kon vergelijken met de samenstelling van de bevolking, en vervolgens de uitkomsten kon corrigeren. Zo is voorkomen dat een kleine groep te veel gewicht krijgt. Bij de internetpeiling zijn de resultaten niet herwogen.

2020 in cijfers

Stadspanel

Ook in de telefonische enquête – het zogeheten Stadspanel – zijn vragen gesteld over de toekomst van Den Haag. Het Stadspanel bestaat uit een representatieve groep van drieduizend Hagenaren die op regelmatige basis vragen van de gemeente beantwoorden over allerlei onderwerpen.

Den Haag moet groen blijven

Het belangrijkste dat Den Haag moet behouden is het groen, de parken, de duinen en het strand: 53% van de ondervraagden noemde spontaan een van deze punten. Op ruime afstand volgen de culturele voorzieningen (24%) en het cultureel erfgoed (22%).

1.	Groen, parken, duinen, strand	53 %
2.	Culturele voorzieningen, musea, festivals en evenementen	24 %
3.	Cultureel erfgoed, Binnenhof, Lange Voorhout en het historisch centrum	22 %
4.	Openbaar vervoer	16 %
5.	Internationaal karakter	11 %
6.	Sfeer, leefbaarheid in de wijken, stadsvernieuwing, onderhoud	10 %
7.	Infrastructuur, bereikbaarheid (parkeren)	9 %
8.	Veiligheid in de stad	8 %
9.	Goed en gezellig winkelgebied in binnenstad, winkelvoorzieningen	8 %
10.	Behoud karakter, uitstraling, imago van stad	6 %

Sterke punten die Den Haag in 2020 zeker moet hebben behouden, uitgedrukt in percentages respondenten die dit punt spontaan hebben genoemd (er waren meerdere antwoorden mogelijk). Alleen de bovenste tien punten zijn vermeld.

Een leefbare stad

De belangrijkste opgave voor Den Haag is om in 2020 een leefbare stad te zijn: 20% van de panelleden noemt dit punt. Daarbij verdienen met name de achterstandswijken aandacht. Ook mag het verschil tussen arm en rijk niet groter worden. Als beleidsmaatregelen noemen de panelleden onder andere: het op peil houden van de kwaliteit van de openbare ruimte en het voorzieningenniveau, en het renoveren van verpauperde woningen. Op de tweede plaats komt de veiligheid (16%), op nummer drie het integratiebeleid (10%): volgens veel panelleden moet de balans in de stad worden hersteld, door een positief, consequent, duidelijk en fatsoenlijk beleid, inclusief het propageren van spreiding.

1.	Behoud leefbaarheid in stad en wijken, tegengaan verpaupering en verschillen 'Zand/Veen'	20 %
2.	Zorgdragen voor veilige stad	16 %
3.	Goed integratiebeleid	10 %
4.	Goede infrastructuur, bereikbaar Den Haag	9 %
5.	(Betaalbare) woningen, goed woonbeleid	6 %
6.	Behoud groen, natuur, strand	4 %
7.	Zorgdragen voor schone, nette stad	4 %
8.	Behoud en verbeteren openbaar vervoer	3 %
9.	Zorgen dat stad niet wordt volgebouwd	3 %
10.	Veilig verkeersbeleid	2 %

De belangrijkste opgave voor Den Haag in 2020, uitgedrukt in percentages respondenten die dit punt hebben genoemd (er was maar één antwoord mogelijk). Alleen de bovenste tien punten zijn vermeld.

Geen tuin nodig voor MSN

Stephanie Smithuis (19 jaar, altijd in Den Haag gewoond):
 ‘Ik ben alleen thuis om te slapen, te eten en tv te kijken. En natuurlijk om te chatten via MSN. Daar heb ik allemaal geen groot huis voor nodig, en ook geen tuin. Dat kan ook in een flat. Verder ben ik altijd buiten. In het park kun je voetballen, picknicken, barbecuen, kaarten. Die ruimte is belangrijk. Als er genoeg parken zijn in Den Haag, kun je prima op een flat wonen.’

Hoogbouw slim combineren

Willem Vollebregt (81, woont al zijn hele leven in Den Haag):
 ‘Natuurlijk is het nodig om hoog te bouwen. Maar dan wel graag kantoren boven de woningen. Het is voor een gezin geen doen om 9-hoog te wonen. Hoe houd je dan contact met spelende kinderen? Voor bedrijven maakt dat niet uit; die kunnen rustig 12-hoog zitten. Dan kun je meteen de parkeergarage delen: overdag voor bedrijven, 's avonds voor bewoners. En doe dan op de begane grond winkels.’

Ruimte voor de auto

Fried Peters (49, heeft op een jaar na altijd in Den Haag gewoond):
 ‘Bedrijven zijn belangrijk voor de stad, maar dan moet de stad wel bereikbaar zijn, ook met de auto. Nu duurt het drie kwartier om van noord naar zuid te gaan. Bij de Stille Veerkade sta je altijd in de file. Ik werk bij een horecagroothandel en wij moeten cafés bevoorraden, in de binnenstad en bij het strand. Nou, dat valt niet mee. Misschien moet er een tunnel onder de stad door komen. Zoiets als de tramtunnel maar dan voor auto's.’

Niet tussen de kassen

Jette Edens (18, woont haar hele leven in Den Haag):
 ‘Er zijn natuurlijk altijd mensen die rust en ruimte zoeken, maar zelf zou ik niet in die A4-zone willen wonen. Het lijkt me nogal omslachtig om zo helemaal tussen de kassen te bouwen. Veel te ver van de stad. En als ze er toch gaan bouwen, dan graag een beetje evenwichtig. Dat er niet zo'n strook met rijke mensen tussen Den Haag en het Westland komt. Zelf woon ik liever in het centrum, in een mooi oud pand. Dus als ze daar wat huizen kunnen opknappen!’

Decentraal station moet plat

Tjebbo Kessler (48, woonde in totaal zo'n vijftien jaar in Den Haag):
 ‘Dat gezeur over sociale woningbouw en te weinig ruimte, daar kan ik weinig mee. De oplossing ligt recht voor ons: het Centraal Station moet óf plat óf een heel eind naar achteren. Of je kunt de sporen laten verzingen: dus onder de grond. Daardoor komt er een enorm gebied vrij, midden in de stad. En het levert ook nog eens een kans op om de segregatie in Den Haag te doorbreken. Zuid ligt nu geïsoleerd. Dat zou je veel meer bij het centrum kunnen betrekken als je in plaats van CS een open gebied met woningen aanlegt.’

